herpy

LEGUANER

Eastern fence lizard

Sceloporus undulatus

En lille, hurtig solelsker fra det østlige USA, der sidder på hegnspæle, træstammer og stenbunker. Hannen har blå og sorte pletter på bugen og struben og viser dem frem med armbøjninger. Arten er robust og insektædende, men kræver en kraftig solplads, UVB og et rummeligt terrarie med plads til at løbe.

Familie: Phrynosomatidae Tidligere navn: *Sceloporus floridanus; Agama undulata; Lacerta undulata*

SPECIFIKATIONER

DYRET

Voksenstørrelse	**10-19 cm** total længde inkl. hale
Levetid	**4-5 år**
Aktiv	**Dag**
Levevis	**Træboende, klippeboende og jordboende**
Biotop	**Tempereret skov og eng**
Sværhedsgrad	**Øvet**

PASNING

Min. terrarie	**80 × 40 × 40 cm** L × B × H til 1 voksent dyr
Temperatur, dag	**27-28 °C**
Hotspot	**38-42 °C**
Temperatur, nat	**18-22 °C**
Luftfugtighed	**40-60 %**
Vand	**Vandskål**
UVB	**Nødvendig** Ferguson-zone 3
Vinterhvile	**8-12 °C** 8-12 uger
Kost	**Insekter**
Holdes	**Enkeltvis, parvis eller 1 han med flere hunner**

AVL

Formering	**Æglæggende**
Kønsmoden	**12-24 mdr.**
Kuldstørrelse	**3-13 æg**
Kuld pr. år	**1-4**
Inkubation	**55-70 dage** ved 27-30 °C

BESKYTTELSE OG PAPIRER

CITES	**Ikke omfattet**
EU-bilag	**Ikke omfattet**
IUCN	**Ikke truet (LC)**

Arten står hverken på CITES-listerne eller i EU's bilag A-D. Ingen leguaner eller andre arter i gruppen står på den danske liste over dyr, som private ikke må holde (bekendtgørelse nr. 1261 af 17.11.2015), og arten er ikke på EU's liste over invasive arter.

Om arten

Sceloporus undulatus er en lille til mellemstor, kraftigt bygget øgle med kølede skæl, der giver huden en ru overflade. Den bliver 10-19 cm inklusive hale og vejer omkring 15 g som voksen. Grundfarven er grå, brun eller rustbrun, og hunnen har en række mørke, bølgede tværbånd hen over ryggen. Artsnavnet *undulatus* betyder "bølget" og hentyder til de tværgående bånd. Bag på låret løber en mørk streg.

Kønnene er lette at kende fra hinanden. Hannen er mere ensartet brun med rødlig tone og har en blå og sort plet på hver side af bugen og på struben. Pletterne vises frem, når han markerer territorium med hurtige armbøjninger og hovedniktninger. Hunnen er lysere på bugen med kun svag blå farve eller ingen, og hun er lidt større end hannen. Ungerne ligner hunnen, men

er mørkere og mere matte. Farverne skifter lidt med temperaturen: øglen er mørkest, når den er kold, og lysest, når den er varm og aktiv, og hannens blå pletter er klarest, når han er varm.

Indtil 2002 blev ti underarter regnet med, men genetiske undersøgelser viste, at de ikke dannede naturlige enheder. Flere af dem er i dag egne arter, bl.a. *Sceloporus consobrinus*, *Sceloporus tristichus* og *Sceloporus cowlesi*. *S. undulatus* i snæver forstand lever øst for Mississippi. Navnet bruges stadig bredt om hele artskomplekset, så et dyr, der sælges som *S. undulatus*, kan høre til en af de nære arter.

Arten er hurtig, vagtsom og velkamufleret og ses sjældent i handlen. Kun få arter i slægten *Sceloporus* holdes almindeligt. Til gengæld er *S. undulatus* robust og et godt valg til den, der vil holde en aktiv, dagaktiv øgle fra tempererede egne.

Udbredelse og levested

Sceloporus undulatus er udbredt i det østlige USA, fra det sydlige New Jersey og Pennsylvania i nord gennem det sydlige Ohio og Indiana og videre mod syd til Georgia og det nordlige Florida. Mod vest går udbredelsen til Mississippi-floden; bestandene vest for floden hører til *Sceloporus consobrinus*. Dyr fra det vestlige USA og fra Mexico er i dag henført til andre arter i komplekset.

Bestanden på Staten Island i New York blev udsat i 1942 og hører ikke til den oprindelige udbredelse. Størrelse og forplantning varierer med breddegraden: sydlige dyr bliver større, lægger oftere flere kuld og har en længere aktiv sæson, mens nordlige dyr har større æg og kortere udviklingstid.

> **Oprindelig udbredelse:** USA.

LEVESTED

Arten lever i åbne skove og skovbryn, især fyrreskov med sandet, løs jord, og på krat- og græsarealer med spredte træer. Den sidder på hegnspæle, træstammer, væltede træer, stubbe, stenbunker og husvægge i fuld sol og søger i ly under brænde, bark og sten, når der er for varmt, og om natten. Både voksne dyr og unger foretrækker steder med mange sten og dødt ved.

Øglen er dagaktiv fra tidlig morgen til aften. Om sommeren bruger den mere tid på træstammer og grene og mindre på sten, så den kan holde sin temperatur nede. Hvert dyr har et fast hjemområde på omkring 50-60 m², og hannerne forsvarer deres mod andre hanner.

Klimaet er tempereret til subtropisk med varme somre og kolde til milde vintre. De nordlige bestande overvintrer i flere måneder i skjul, mens de sydlige er aktive det meste af året og kun gemmer sig i regnvejr og kuldeperioder. Føden er små leddyr, især myrer, biller, græshopper og edderkopper.

Pasning

TERRARIET

Et voksent dyr skal have et terrarie på mindst 80 × 40 × 40 cm (længde × bredde × højde). Et par eller en han med to hunner skal have mindst 100 × 50 × 50 cm. Større er bedre, for *Sceloporus undulatus* er hurtig og bruger hele terrariet, og mere plads giver færre kampe. Hold aldrig to hanner sammen. Låget skal være tætsluttende og af net eller gitter, for arten springer godt og er hurtigt ude, når der åbnes.

Den bedste indretning efterligner en solrig skovlysning. Som bund bruges en blanding af sand og jord i 5-10 cm dybde, så øglen kan grave lidt og hunnen kan lægge æg. Læg bark, kork, skrå grene og flade sten i forskellige højder til solpladser og skjul. Grenene skal være mindst dobbelt så tykke som dyrets krop. Stenene skal stå stabilt direkte på bunden, for øglerne trækker sig ind i sprækker mellem dem. Placér den højeste solplads direkte under varmelampen, og lav skjul i både den varme og den kolde ende.

Terrariet skal stå på et solidt underlag og et roligt sted. Dyr, der kan se ud i et travlt rum, bliver hurtigt stressede.

Læs mere: Varme og temperatur

TEMPERATUR

Om dagen skal baggrundstemperaturen være 27-28 °C. Direkte under en varmelampe skal der være en solplads på 38-42 °C, målt på overfladen med et infrarødt termometer. Resten af terrariet skal være køligere, så øglen kan vælge, hvor den vil ligge. Om natten falder temperaturen til 18-22 °C. Lampen slukkes, og der behøves ingen ekstra varme, når rummet holder mindst

18 °C.

Både for lidt og for meget varme er skadeligt. Er det for koldt, bliver dyret sløvt, æder dårligt og fordøjer dårligt. Er hele terrariet for varmt, graver dyret sig ned og trives ikke. Brug en termostat til lampen og to termometre, ét i den varme og ét i den kolde ende.

Skal dyrene have vinterhvile, holdes de ved 8-12 °C i mørke i to til tre måneder (se afsnittet om parring).

Læs mere: Vinterhvile og årstider

LUFTFUGTIGHED OG VAND

Luftfugtigheden skal være moderat, omkring 40-60 %. Arten lever i åbne, solbeskinnede områder og tåler ikke vedvarende dampende fugt, men bunden må heller ikke være støvtør. Forstøv let en gang om dagen på en væg, planter og sten, så der dannes dråber, som øglerne kan slikke, og lad det tørre op i løbet af dagen.

Stil desuden en lav, stabil skål med frisk vand, som skiftes dagligt, og som øglen nemt kan komme til. Sørg for god ventilation, så luften ikke står stille. Bunden må ikke være våd, men et let fugtigt skjul i den kølige ende giver dyret et valg.

Læs mere: Luftfugtighed, forstøvning og ventilation

LYS OG UVB

Sceloporus undulatus er en dagaktiv, solelskende art, der har brug for stærkt lys og UVB hele året. Brug et UVB-rør til solelskende arter (Ferguson-zone 3) eller en kombineret UVB-metaldamplampe over solpladsen. Solpladsen skal ligge 20-30 cm fra UVB-kilden, og lyskilden skiftes efter producentens anvisning. Ved siden af skal en varmelampe give solpladsen 38-42 °C, og resten af terrariet skal være godt oplyst.

Der skal altid være et køligere og mere skyggefuldt sted. Hav lyset tændt 12 timer om dagen, gerne med en årstidsrytme på omkring 14 timer om sommeren og 10 timer om vinteren, styret af et tænd-sluk-ur. Om natten skal der være mørkt.

Læs mere: Lys og UVB

FODER

Sceloporus undulatus er insektæder, og i naturen er myrer, biller og edderkopper en stor del af føden. Den spiser levende insekter som fårekyllinger, små kakerlakker, græshopper, melorme, silkeorme, bløde sommerfuglelarver og voksmøllarver. Variation er vigtig: giv mindst tre-fire forskellige insektarter, og undgå, at melorme udgør størstedelen. Insekter fra en pesticidfri eng, fanget med et net, er et godt supplement i sommerhalvåret. Foderdyrene må ikke være bredere end afstanden mellem øglens øjne.

Voksne dyr fodres hver anden dag med så meget, som de æder i løbet af nogle minutter. Ungdyr fodres hver dag. Giv ikke mere, end dyret spiser, for arten bliver let for fed i terrariet. Foderdyrene fodres godt i et par dage, før de gives.

Pudr foderet med kalk med D3-vitamin hver tiende til fjortende dag til voksne dyr og hver uge til ungdyr og hunner i æglægningssæsonen. Ved de øvrige fodringer bruges rent kalk uden D3.

Læs mere: Foderdyr: hold og avl Læs mere: Kalk, vitaminer og tilskud

ADFÆRD OG HÅNDTERING

S. undulatus er vagtsom, hurtig og territorial. Hannerne viser sig frem med armbøjninger, hovedniktninger og opblæst krop og forsvarer deres plads mod andre hanner. Arten bliver ikke tam og egner sig ikke til håndtering. Den stresses let og kan smide halen, hvis den gribes. Kortvarig håndtering til sundhedstjek og flytning er i orden, men tag aldrig fat i halen. Dyr fra naturen skal have flere uger i ro for at falde til.

Et enkelt dyr, et par eller en han med to hunner kan holdes sammen i et stort terrarie med mange synsbarrierer. To hanner holdes aldrig sammen, selv ikke i et stort terrarie, og hunner kan også skændes. Jager dyrene hinanden, bider de, eller gemmer et dyr sig hele tiden, skal de skilles ad. Øglerne er hurtige og springer godt, så låget åbnes forsigtigt.

Avl

KØNSMODENHED OG KØNSBESTEMMELSE

Kønnet ses ved en tydelig blå og sort plet på hver side af bugen og på struben hos hannen, en tykkere halerod og større porer på undersiden af lårene. Hunnen er lidt større, grå med mørke tværbånd og har kun svag eller ingen blå farve. Alle tegn er tydeligst i parringstiden. Arten er kønsmoden efter et til to år, men hunner bør være mindst to år og i god kondition, før de bruges i avl.

PARRING

Parringstiden er fra april til august. De nordlige bestande overvintrer naturligt, og en vinterhvile er den sikreste måde at få dyrene til at yngle regelmæssigt. Giv kun sunde, velnærede dyr en vinterhvile: sluk lys og varme og hold dem ved 8-12 °C i fuldstændigt mørke og 60-70 % luftfugtighed, uden at noget bliver vådt, i to til tre måneder. Giv vand, men intet foder i den periode. Efter hvilen øges lys og varme gradvist over et par uger.

Hannen sættes ind til hunnen, eller de bor sammen i et stort terrarie. Han viser sine blå pletter, nikker og forfølger hende. Efter parringen har kønnene intet med hinanden at gøre, og hunnen passer hverken æg eller unger. Giv hunnen ekstra insekter og kalk i hele sæsonen, og fjern hannen, hvis han forfølger hende uafbrudt.

ÆGLÆGNING OG KULD

Unge hunner lægger ét kuld på 3-13 æg om året, større hunner 2-4 kuld i løbet af sæsonen. Hunnen graver æggene ned 3-7 cm i jorden, hvor fugt og temperatur er stabile. Stil en æglæggekasse med fugtig sand-jordblanding, mindst 10 cm dyb, i terrariet, og hold substratet jævnt fugtigt, men ikke vådt. En hun uden et egnet sted kan holde æggene tilbage. Graver hun uden at lægge, eller går hun tydeligt med æg i flere uger, skal hun til dyrlæge.

INKUBATION

Æggene flyttes forsigtigt til en kasse med let fugtig vermiculit eller perlit uden at vende dem. Æggene inkuberes ved 27-30 °C; i forsøg med arten bruges en konstant temperatur på 28-30 °C. Æggene bliver omtrent dobbelt så store i løbet af udviklingen. De klækker efter 55-70 dage, hurtigst ved den varme ende af området. Hold fugten jævn, så æggene hverken tørrer ud eller tager for meget vand til sig. I naturen klækker ungerne fra juni til september.

OPDRÆT AF UNGER

Ungerne er omkring halvt så store som de voksne, når de klækkes, og de vokser hurtigt, især de første to måneder. De er kønsmodne efter omkring et år. Sæt dem hver for sig eller i små grupper af samme størrelse i et mindre terrarie med samme temperatur, UVB og indretning som de voksne. Giv dagligt små insekter som springhaler, bananfluer, nyklækkede fårekyllinger og små melorme, pudret med kalk og D3 hver uge. Forstøv dagligt, og skil dyrene ad, hvis der er kampe. Unge dyr kan være aggressive mod hinanden, især over for mindre dyr.

Sundhed og typiske fejl

Sceloporus undulatus er hårdfør, når temperatur, lys og foder er rigtige. De typiske problemer er:

- Kalkmangel og knogleskørhed (metabolisk knoglesygdom) ved for lidt UVB og kalk. Det giver bløde kæber, krumme ben og rystelser.
- Underudvikling og afmagring ved for lav temperatur eller ensidig kost, især hos nyindførte dyr.
- Indvoldsorme og mider, især hos dyr fra naturen. Få en afføringsprøve undersøgt, og tjek huden.
- Stress og skader ved for lidt skjul, for små terrarier eller flere hanner sammen, med bid og afkastede haler.
- Æglægningsproblemer, hvis hunnen ikke har en egnet æglægningsplads.
- Hudskifteproblemer ved for tør luft, hvor skæl sidder tilbage på tæer og hale.

Et sundt dyr er årvågent, har klare øjne, en fyldig hale og et fast greb. Søg dyrlæge med erfaring i krybdyr, hvis øglen taber sig, ikke spiser, er slap eller har hævelser i kæben.

Læs mere: Typiske sygdomme og tegn på sygdom

Spørg altid dine kloge bekendte

Vejledningen er et godt sted at begynde, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskellige, og meget af det vigtigste lærer man af dem, der har holdt arten i årevis. Tal med en avler, en erfaren holder eller en dyrlæge med forstand på krybdyr og padder, før du anskaffer dyret - og igen, hvis noget ser forkert ud.